Náučný chodník Poiplie

Kraje:	Nitriansky a Banskobystrický
Okresy:	Levice a Veľký Krtíš
Geomorfologická jednotka:	Juhoslovenská kotlina
Geologická jednotka:	neogénna panva
Chránené územia:	prírodná rezervácia Ryžovisko, prírodná rezervácia Cúdeninský močiar a prírodná rezervácia Ipeľské hony
Prístup:	bus Šahy, námestie
Východisko:	Šahy, námestie
Trasa:	Šahy, námestie – po protipovodňovej hrádzi proti toku Ipľa asi 2,5 km – Veľká piesková duna (južne od miestnej časti Šahy-Tešmák) – Tešmácka mokraď – Surdocké lúky – prírodná rezervácia Ryžovisko – Ipeľské Predmostie – prírodná rezervácia Ipeľské hony – Ipeľské Predmostie
Dĺžka, prevýšenie:	15 km, prevýšenie 10 m
Čas prechodu:	4,5 h
Počet zastávok:	7
Náročnosť:	dĺžkou mierne náročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, ochranárske

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: ?

Aktuálny stav: Väčšina informačných panelov je v dobrom stave.

Textový sprievodca: brožúrka Poiplie Ramsar terület / Poiplie Ramsar Site / Ramsarská lokalita Poiplie (20 strán)

Kontakt: Ochranárske a kultúrne združenie Poiplia – Ipeľská únia, Tešmak 351, 936 01 Šahy, tel. 036 / 7410 451

Poznámky: (1) Prvá zastávka náučného chodníka je pri Veľkej pieskovej dune juhozápadne od miestnej časti Šahy-Tešmák. Trasa po protipovodňovej hrádzi k nej (2,5 km) je z centra Šiah vyznačená. (2) V obciach pozdĺž trasy náučného chodníka stoja zhodné úvodné informačné panely.

Upozornenia: (1) Náučný chodník je po celej trase priechodný iba pri nízkom stave vody v rieke Ipeľ. (2) Vo vegetačnom období sú niektoré úseky trasy zarastené a ťažko priechodné. (3) Pre prípadnú obchádzku možno miestami využiť štátnu cestu č. 527, ktorá je však značne frekventovaná.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie. Vzhľadom na nevyspytateľný terén (občasné zaliatie časti trasy vodou, zarastený chodník; viac v poznámkach a upozorneniach) odporúčame využiť lokality v rámci prírodovedne zameranej exkurzie.

Prírodovedne zaujímavý je aj blízky náučný chodník Šomoš s východiskom pri Návštevníckom a vzdelávacom centre Rybárik riečny medzi zastávkami 4 a 5.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Šahy. Mesto na juhu stredného Slovenska pri slovensko-maďarskej štátnej hranici na rieke Ipeľ na styku Podunajskej pahorkatiny, Juhoslovenskej kotliny a Krupinskej planiny. Prvýkrát sa spomína v roku 1237. Rozvíjalo sa ako osada pri premonštrátskom kláštore – v roku 1546 premenenom na protiturecku pevnosť –, neskôr ako zemepanské mestečko na významnej obchodnej ceste spájajúcej Ostrihom a Vác so stredoslovenskými banskými mestami. Mesto v roku 1552 obsadili Turci – stalo sa administratívnym centrom samostatného sandžaku – a ovládali ho do roku 1685. Od roku 1806 boli centrom Hontianskej župy (až do roku zrušenia žúp v roku 1922). V neskoroklasicistickej budove župného domu z rokov 1827 – 1841 sídli dnes mestský úrad. Mimoriadnou pamiatkou je na území Slovenska ojedinele zachovaný románsko-gotický ústupkový portál zdobený rastlinnými, figurálnymi a zvieracími motívmi na rímskokatolíckom kostole Nanebovzatia Panny Márie, jednoloďovej pôvodne románskej stavbe z obdobia okolo roku 1238, ktorý bol súčasťou komplexu premonštrátskeho kláštora. Kostol, značne poškodený počas tureckých nájazdov, bol okolo roku 1738 barokovo prestavaný. Z pôvodného kláštora sa dochovalo ešte jedno krídlo dvojpodlažnej gotickej obdĺžnikovej budovy zo 14. – 15. storočia, neskôr slúžiace ako sýpka. Rozvoj mesta sa zrýchlil po rakúsko-uhorskom vyrovnaní v roku 1867: z konca 19. storočia pochádzajú honosné budovy sporiteľne, meštiackej školy, finančného domu, boli tu tri tlačiarne, mesto bolo napojené na železničnú sieť (1886), založili tu župné múzeum (1902). Žila tu početná židovská komunita, o ktorej svedčia o. i. dve synagógy (1852 a 1929) a dva

cintoríny. Na juhovýchodnom okraji mesta je nad Ipľom na okrajovom svahu Krupinskej planiny na mieste pôvodnej kalvárie postavenej jezuitmi v 18. storočí secesná Hontianska kalvária z roku 1907. Mestská kultúrna inštitúcia Hontianske múzeum a galéria Ľudovíta Simonyiho prezentuje vo svojich dvoch budovách históriu a národopis hontianskeho regiónu (ul. J. Rotaridesa 13) a život a tvorbu akademického maliara Ľudovíta Simonyiho (Hlavné nám. 1). V bývalej neologickej synagóge Status quo ante vzniklo kultúrne centrum Menora Saag Centrum, kde popri príležitostných výstavách je expozícia portrétov maďarských osobností vytvorených súčasnými maliarmi. Mestskými časťami sú pôvodne samostatné obce Preseľany nad Ipľom, Homok a Tešmák. V Tešmáku je zachovaná pôvodná ľudová architektúra.

Ipeľ > heslo v Náučnom chodníku Ipeľ

Ramsarská lokalita Poiplie. Chránené územie – medzinárodne významná mokraď – vyhlásené v roku 1998 na ochranu zvyšku pôvodne rozsiahleho mokraďového ekosystému nivy Ipľa, ktoré nadväzuje na rozsiahlejšie mokrade v Maďarsku, tam chránené ako jedna z viacerých častí národného parku Duna-Ipoly Nemzeti Park (Danube-Ipoly National Park). Lokalita je výnimočná neupraveným meandrujúcim tokom Ipľa so sprievodnou pôvodnou pobrežnou vegetáciou s prirodzeným druhovým zložením. Nivu zaberajú kosné lúky mezofilného charakteru s mozaikou veľmi cenných biotopov stojatých vôd a močiarov, na ktoré je viazaný výskyt zriedkavých a ohrozených druhov flóry a fauny. Súčasťou lokality je niekoľko maloplošne chránených území (prírodná rezervácia Ryžovisko, prírodná rezervácia Cúdeninský močiar, prírodná rezervácia Ipeľské hony > samostatné heslá).

Prírodná rezervácia Ryžovisko. Chránené územie v najzápadnejšom cípe Juhoslovenskej kotliny vyhlásené na nive Ipľa medzi Šahami a Ipeľským Predmostím v roku 2000 na mieste bývalých ryžových polí, ktoré tu vznikli začiatkom 50. rokov 20. storočia za účelom pokusného pestovania ryže. Pre neúspech pokusu bola plocha opustená a premenila sa na pravidelne zaplavované nivné lúky, ktoré sa pravidelne kosia. Okrem lúk tu sú i fragmenty vŕbovo-topoľových lužných lesov s výskytom ohrozeného druhu bledule letnej (*Leucojum aestivum*) a viacerých chránených a ohrozených druhov rastlín a živočíchov. Rezervácia je súčasťou územia európskeho významu Alúvium Ipľa, chráneného vtáčieho územia Poiplie (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000) a medzinárodne významnej mokrade (ramsarskej lokality) Poiplie.

Prírodná rezervácia Cúdeninský močiar. Chránené územie v západnom okraji Juhoslovenskej kotliny vyhlásené na nive Ipľa západne od Ipeľského Predmostia v roku 2009 na ochranu zachovalých biotopov európskeho významu – vysokobylinných spoločenstiev na vlhkých lúkach (6430) a nížinných a podhorských kosných lúk (6510) – a druhu európskeho významu motýľa ohniváčika veľkého (*Lycaena dispar*). Ide o územie s príležitostnými vodnými plochami a mozaikou zachovalých močiarnych spoločenstiev, kde sa vodný stav mení súhlasne s vodným režimom Ipľa – k úplnému zaplaveniu dochádza spravidla dvakrát ročne, a to v čase, keď rieka odvádza vody z topiaceho sa snehu (marec) a v období dažďov (v máji). Počas záplav stúpa hladina vody až o vyše 1 m. Územie je významné aj z hľadiska neresenia rýb. Rezervácia je zároveň rovnomenným územím európskeho významu a je súčasťou chráneného vtáčieho územia Poiplie (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000) a medzinárodne významnej mokrade (ramsarskej lokality) Poiplie.

Prírodná rezervácia Ipeľské hony. Chránené územie v západnom okraji Juhoslovenskej kotliny vyhlásené v roku 1998 pozdĺž asi 3 km dlhého úseku toku Ipľa južne a východne od Ipeľského Predmostia v dvoch častiach, oddelených navzájom štátnou cestou, na ochranu rozsiahlejších pôvodných močiarnych a vodných biotopov a fragmentov lužného lesa. Rôznorodé biotopy umožňujú vysokú biodiverzitu rastlinných a živočíšnych spoločenstiev. Z mimoriadne vzácnych živočíchov bol zaznamenaný sporadický výskyt vydry riečnej (*Lutra lutra*) a z vyše 100 druhov vtákov napr. včelárika zlatého (*Merops apiaster*), rybárika obyčajného (*Alcedo atthis)* a dudka chochlatého (*Upupa epops*). Rezervácia je zároveň rovnomenným územím európskeho významu a je súčasťou chráneného vtáčieho

územia Poiplie (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000) a medzinárodne významnej mokrade (ramsarskej lokality) Poiplie.

Prírodná pamiatka Zlepencová terasa. Chránené územie na západnom okraji Šiah na okrajovom svahu Ipeľskej pahorkatiny, najvýchodnejšej časti Podunajskej pahorkatiny, nad Ipeľskou nivou nad sútokom Seleckého potoka, Krupinice a Ipľa vyhlásené v roku 2001 na ochranu riskej riečnej terasy (resp. jej stupňa) na okraji svahu z epiklastických vulkanických drobnozrnných zlepencov (konglomerátov), sem zasahujúcich zo susednej Krupinskej planiny.

Juhoslovenská kotlina. Úzke nížinné územie na južnom Slovensku pri slovensko-maďarskej štátnej hranici pretiahnuté v rovnobežkovom smere medzi Šahami na západe a Plešivcom na východe dlhé asi 120 km s charakterom brázdy okolo riek Ipeľ, Rimava a Slaná. Na západe sa kratučkým, 1,5 km dlhým úsekom dotýka Podunajskej pahorkatiny, na severe susedí s Krupinskou planinou, Ostrôžkami, Revúckou vrchovinou a Slovenským krasom, na východe Bodvianskou pahorkatinou. Na juhu pri hranici s Maďarskom do nej od juhu presahuje severná časť vulkanického pohoria Cserhát – Cerová vrchovina. Je tektonicko-erózneho pôvodu – vznikla v neogéne mohutným prehybom zemskej kôry. Budovaná je paleogénnymi a neogénnymi morskými a jazernými sedimentmi, lokálne i vulkanoklastikami, zväčša prekrytými kvartérnymi riečnymi štrkmi a pieskami na severe s pokrovom spraší a sprašových hlín. Prevažne pahorkatinový povrch je rozčlenený riečnou sieťou do plytkých dolín so širokými nivami a riečnymi terasami Ipľa, Rimavy, Slanej a ich prítokov a plochými chrbtami medzi nimi. Delí sa na tri vzájomne slabo oddelené kotliny – od západu Ipeľskú, Lučenskú a Rimavskú. Pre svoju nízku nadmorskú výšku (do 400 m n. m.) a otvorenosť k juhu patrí k najteplejším a najsuchším kotlinám na Slovensku. Vyviera tu mnoho minerálnych a termálnych prameňov, pri ktorých vznikli kúpele (Číž), termálne kúpaliská (Dolná Strehová, Tornaľa) alebo plniarne minerálnych vôd (Tornaľa). Kotlina je zväčša odlesnená, zachované sú zvyšky teplomilných dubín, dubo-hrabín, pozdĺž tokov lužné lesy. Mierne klimatické podmienky s najmenšou veternosťou na Slovensku umožnili intenzívny rozvoj poľnohospodárskej výroby.

Názvy informačných panelov

1. Náučný chodník Poiplie / Ipolymente tanösvény (*úvodný panel vo viacerých okolitých obciach*)
2. Veľká piesková duna / Nagy homokduna
3. Martonka
4. Tešmácka mokraď / Tesmagi-mocsár
5. Surdocké lúky / Szurdoki-rét
6. Ryžovisko / Rizsföld
7. Cúdeninský močiar / Hosszúréti-mocsár
8. Ipeľské hony / Pástok

Texty na informačných paneloch sú v slovenčine, angličtine a maďarčine.

RAMSAR

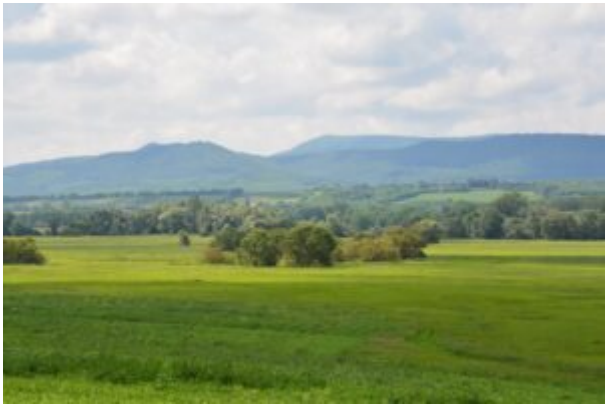

RAMSAR

